

محمد زکریای رازی؛

دانشمند و نابغه ایرانی

سید جواد روحانی

در مورد کلیات بیماری‌های می‌باشد. این کتاب که در ده‌ها جلد تنظیم گردیده است از سال ۱۴۸۶ تا ۱۵۴۲ میلادی در دانشگاه‌های اروپا تدریس می‌شده است. پزشکان غربی از کتاب الحاوی به عنوان کتاب مرجع یا رفرنس استفاده می‌کردند. این کتاب تا سال ۱۹۰۹ در دانشکده‌های رم، مون پولیه و بروکسل تدریس می‌شده است.

۲- کتاب منصوری

این کتاب راجع به بیماری‌ها و تشریح و فیزیولوژی اعضاء مختلف بدن بحث می‌کند. از دیدگاه غربی‌ها، کتابی است با ارزش و بسیار مهم. این کتاب به چندین زبان خارجی ترجمه شده است و حجم کمی دارد.

۳- کتاب فی التحفظ من النزله

در این کتاب مهم، رازی در مورد بیماری نزله یا زکام که امروزه به آن حساسیت یا آلرژی گفته می‌شود، بحث می‌کند.

۴- کتاب آبله و سرخک

آبله و سرخک ۲ بیماری عفونی کودکان بشمار می‌روند که رازی در این کتاب به وضوح به نشانه‌های این ۲ بیماری و اختلاف آندو برای اولین بار در تاریخ طب، می‌پردازد. این کتاب در ۱۳ باب تنظیم شده است.

۵- کتاب طب الروحانی

در این کتاب بسیار با ارزش و مهم که به چندین زبان اروپایی ترجمه شده است، استاد محمد زکریای رازی به واکنش‌های روان، تنی و صفات ناپسندی مانند دروغ‌گویی، خسوت، غیبت، تکبر، حسد، بخل، مکر، حيله و... اشاره

به صورت اولین بیمارستان آموزشی دنیا در آمد. رازی برای هر بیمار، یک پروند مجزا و ویژه‌ای تشکیل می‌داد و شرح حال آنها را به طور کامل در آن یادداشت می‌کرد. طبق پژوهش‌های مورخان، گاه شرح حال تهیه شده توسط رازی به بیش از ۵۰ صفحه هم می‌رسید. بدین سبب است که دانشمندان و مورخان به رازی لقب اولین پرفسور بالینی و کلینیکی جهان را داده‌اند.

جهانیان به رازی لقب پدر طب اطفال نیز داده‌اند، زیرا رازی نخستین کسی است که کتاب طب کودکان را به رشته تحریر در آورده است.^۳ رازی در نوشته‌ها و کتب خود، صفحاتی را به اخلاق پزشکی اختصاص داده است و شدیداً به پزشک نماها حمله می‌کند. او پیشگویی، رمل و اسطرلاب را رد می‌کند. وی از شاگردان خود می‌خواست که حقیقت بین، انسان دوست باشند و به حقوق دیگران احترام بگذارند و با بیمار خود صمیمی باشند. رازی در کتاب معروف خود، «طب النفوس» که به زبان‌های فرانسه و انگلیسی نیز ترجمه شده است، مردم را از صفات ناپسندی چون حسد، تکبر، بخل، مکر، حيله و دروغ برحذر می‌دارد و معتقد است که این صفات ناپسند، مخالف «صحت و بهداشت بدن» است.^۴

استاد محمد بن زکریای رازی کتاب‌های زیادی را به رشته تحریر در آورده است. به اعتقاد دانشمندان و مورخان بزرگ، به جرأت می‌توان گفت که پزشکی را سراغ نداریم که به اندازه این دانشمند و نابغه بزرگ ری، آثار علمی، نوشته‌جات پزشکی و مقالات علمی از خود به جا گذاشته باشد. به جاست که در اینجا به اختصار به چند کتاب این دانشمند بزرگ ایرانی بپردازیم:

۱- کتاب الحاوی

این کتاب بر اساس آموخته‌های غربی رازی

محمد بن زکریای یحیی رازی، پزشک، شیمی‌دان و فیلسوف بزرگ ایرانی، در تاریخ اول شعبان ۲۵۱ هجری قمری مطابق با ۲۷ اوت ۷۶۵ میلادی در شهر ری دیده به جهان گشود.^۱ پدرش به زرگری اشتغال داشت، به همین دلیل رازی در ابتدا شغل زرگری را برگزید. او بعد از مدتی زرگری را به کیمیاگری بدل کرد. سپس در شیمی به پژوهش پرداخت و توانست با استفاده از روش تقطیر، الکل را کشف نماید. امروزه در دنیا، رازی را به عنوان کاشف الکل نیز می‌شناسند. او باتلاش و کوشش مستمر خود توانست اسید سولفوریک را کشف و به جهان علم عرضه دارد. دانشمندان بزرگ دنیا، رازی را پایه‌گذار شیمی مدرن می‌دانند.^۲

رازی در میان سالگی، آموختن دانش پزشکی را آغاز کرد. به این ترتیب که او به هنگام سفر به بغداد، با داروساز بیمارستان مشهور و معروف، «معتضدی» آشنا شد. او تحت تأثیر و تحت تعلیم این داروساز معروف قرار گرفت و به پزشکی روی آورد.

تأثیر همین آشنایی بود که رازی، تحقیقات و مطالعات خویش را در رشته پزشکی شروع کرد و با بهره‌گیری از هوش و استعداد سرشارش به مطالعه کتب پزشکی آن روز پرداخت. رازی شبانه روز با بیماران بیمارستان تماس داشت و با یادداشت برداری از شرح حال تمامی بیماران و استفاده کردن از تجارب پزشکان، بزودی توانست در ردیف استادان بیمارستان معتضدی بغداد قرار گیرد.

بعد از مدتی رازی به زادگاه خود، ری، بازگشت و به مدیریت بیمارستان ری انتخاب شد. با ریاست و نظارت رازی بود که این بیمارستان به شهرت جهانی رسید. رازی با کمک و یاری دوستان دانش، بیمارستان ری را به صورت یک واحد درمانی-آموزشی در آورد. او توانست برای بیماری‌های مختلف، بخش‌های ویژه‌ای را مانند شکل امروزی تأسیس نماید. بدین طریق بود که بیمارستان ری

می‌کند.

پانویس‌ها:

شده و چین و چروک صورت زیاد می‌شود.

۱- طبق نوشته‌های ابوریحان بیرونی که اعتبار زیادی دارد.

۲- پروفیسور هوارد رئیس انستیتوی مطالعات داروسازی دانشگاه دکارت فرانسه.

۳- دکتر سیر بل‌الکود، مورخ و پزشک بزرگ انگلیسی در کتاب تاریخ طب قدیم ایران (۱۹۳۲)

پزشکی کودکان، ۱۹۸۱.

منابع

۱- مجله بونسکو (Le Courier)، ۱۹۸۵.

۲- پروفیسور هوارد و پروفیسور لابلان، تاریخ

کتاب‌های درمان‌های فوری، تفسیری بر کتاب سقراط و جالینوس، تقسیم‌العلل، فی‌الطیب‌الحاذق، پرهیز غذایی، فی‌مخمة الطیب و... از دیگر کتاب‌های دانشمند بزرگ و مسلمان ایرانی، استاد محمد زکریای رازی است. بزودی رازی شهره آفاق می‌شود و آنقدر نوشته‌های او ارزش و اعتبار می‌یابد که طبق اسناد موجود در کتابخانه ملی فرانسه، نسخ خطی وی به عنوان هدایای بسیار نفیس به رؤسای کشورها تقدیم می‌شده است.

چرا غربی‌ها رازی را پزشک عرب می‌نامند؟!

غربی‌ها، رازی، این ستاره تابناک عالم پزشکی ایران را پزشک عرب می‌نامند! شاید تنها دلیل آنها این است که نوشته‌های رازی به زبان عربی است؟! توضیح این نکته ضروری است که دانشمندان آن زمان ناگزیر بودند که زبان عربی را فراگیرند و نوشته‌های خود را به زبان عربی تهیه نمایند. با گسترش و پیشرفت اسلام بر جهان غرب، کتب رازی نیز به کشورهای اروپایی رسید. پس اگر رازی نوشته‌های خود را به زبان رایج آن زمان، عربی، تهیه می‌کرده است، این دلیل عرب بودن او نیست! چنانکه امروزه رسم است، دانشجویان و پزشکان ایرانی، برای استفاده از دانش پیشرفته غرب، مجبورند زبان‌های زنده دنیا از قبیل انگلیسی و فرانسه را فراگیرند و برای ارائه کارهایشان و تحقیقات خود به جهانیان، نوشته‌ها و سخنرانی‌های خود را به این زبان‌ها تهیه کنند. این دانشمند بزرگ ایرانی در سالهای آخر عمر خود به بیماری کاتاراکت یا آب مروارید چشم مبتلا شد و چون حاضر نبود که تحت عمل جراحی قرار گیرد بینایی خود را از دست داد. توضیح این نکته ضروری است که رازی، چشم‌پزشک نیز بود و تئوری دید، واکنش عمومی چشم را رازی مفصلاً توضیح داده است و برای بهبود بیماری چشم، ضمادهای چشمی را تجویز می‌کرده است.

این نابغه ایرانی مسلمان، در پنجم شعبان ۳۱۳ هجری مطابق با ۱۵ اکتبر ۹۲۵ میلادی در زادگاه خود، ری، چشم از جهان فرو بست و در همان‌جا به خاک سپرده شد.

ایران‌شناسی / سال اول / شماره ۸-۶

میلادی).

۴- برطبق پژوهش‌های طبی امروز، صفات ناپسند مورد اشاره، در بدن باعث ترشح مواردی مانند کاتکولامین (Catecholamine) می‌شود، در نتیجه فشار خون بالا می‌رود، عوارض قلبی پدید می‌آید، دردهای قلبی ایجاد می‌شود، صورت خسته

۳- دکتر سیر بل‌الکود، تاریخ طب قدیم ایران.

۴- دکتر محمود نجم‌آبادی، تاریخ طب پس از اسلام، ۱۳۵۳.

۵- استاد محمد زکریای رازی و...، پروفیسور سیف‌الدین نبوی، ۱۳۶۶.